

**UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS STEBĖSENOS
2009 M. ATASKAITA**

Utena
2010

TURINYS

I. BENDRASIS UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS GYVENTOJŲ SVEIKATOS BŪKLĖS ĮVERTINIMAS	3
1. Demografija	3
2. Sergamumas	5
3. Mirtingumas	11
4. Gyvensena	12
5. Sveikatos priežiūra	16
II. SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS TIKSLŲ IR UŽDAVINIŲ ĮGYVENDINIMO VERTINIMAS	21
III. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	29

I. BENDRASIS UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS GYVENTOJŲ SVEIKATOS BŪKLĖS ĮVERTINIMAS

1. Demografija

Utenos rajono teritorija yra 1230 kv. km. Utenos rajonas ribojasi su kitais Utenos apskrities rajonais (Anykščių, Ignalinos, Molėtų, Zarasų), Vilniaus apskrities Švenčionių rajonu ir Panevėžio apskrities Rokiškio rajonu. 2010 m. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – SD) duomenimis Utenos rajone gyvena 46933 gyventojai. 1 kv. m. tenka 38,1 gyventojų.

1 lentelė

Teritorija, gyventojų skaičius ir tankumas 2010-01-01

Vietovė	Teritorija, kv. km	Gyventojų skaičius	Gyventojų skaičius 1 kv. km
Utenos r.	1230	46933	38,1
Utenos apskr.	7201	168069	23,3

Šaltinis: SD

Utenos rajone kaimo gyventojai sudaro 31,9 proc. visų gyventojų, tai šiek tiek mažiau nei šalies vidurkis - 33,0 proc. Lyginant su 2009 m. (31,8 proc. visų gyventojų) kaimo gyventojų dalis išliko beveik tokia pati.

Kaip ir visoje Lietuvoje, taip ir Utenos rajone, pastebimas gyventojų skaičiaus mažėjimas (žr. 2 lentelę). Tai sąlygoja neigiamas migracijos saldo (daugiau išvykusių negu atvykusių) bei neigiama natūrali kaita (daugiau miršta negu gimsta).

2 lentelė

Gyventojų skaičius (liepos 1 d.)

Vietovė	Metai	
	2008	2009
Lietuvos Respublika	3 357 675	3 339 009
Utenos apskr.	171 403	169 126
Utenos r.	47 782	47 267

Šaltinis: SD

Utenos rajone stebimi pokyčiai gimstamumo mažėjimo, mirtingumo didėjimo link. 2008 m. Utenos rajone gimė 424 kūdikiai, 2009 m. – 405. 2008 m. Utenos rajone mirė 644, 2009 m. – 680 gyventojų. Tuo tarpu Lietuvoje gimstamumas didėja (2008 m. gimė 35065 kūdikiai, 2009 m. – 36651), o mirtingumas mažėja (2008 m. mirė 43832 asmenys, 2009 m. – 42034) (žr. 3 lentelę). Dėl mažo gimstamumo natūralusis gyventojų prieaugis yra neigiamas nuo 1994 metų.

Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Utenos apskrityje 2008 m. sumažėjo lyginant su 2007 metais. Vidutinė tikėtina moterų gyvenimo trukmė 2008 m. buvo 76,62 (2007 m. – 77,68), vyrų – 64,15 (2007 m. – 64,37). Visų Lietuvos gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė 2008 m.

buvo 71,94, vyrų – 66,30, moterų – 77,57.

3 lentelė

Natūralus gyventojų judėjimas 2008-2009 m. (1000-čiui gyventojų)

Vietovės pavadinimas	Gimstamumas		Mirtingumas		Natūralus prieaugis	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Iš viso Lietuvoje	10,5	11,0	13,1	12,6	-2,6	-1,6
Utenos apsk.	8,8	8,6	16,5	16,0	-7,7	-7,4
Anykščių r.	8,3	6,5	19,7	18,1	-11,4	-11,6
Ignalinos r.	8,6	7,4	22,6	20,8	-14,0	-13,4
Molėtų r.	7,3	9,2	18,3	18,3	-11,0	-9,1
Utenos r.	8,9	8,6	13,5	14,4	-4,6	-5,8
Zarasų r.	8,6	9,0	21,0	20,8	-12,4	-11,7
Visaginas	10,6	10,8	8,9	7,6	1,7	3,2

Šaltinis: SD

Daugiau kaip pusė abortų (53 proc.) Utenos rajone įvyksta pagal moters norą (žr. 4 lentelę). 100 gyvų ir negyvų gimusiųjų rajone tenka 25,53 dirbtinių abortų (žr. 5 lentelę).

4 lentelė

Abortai pagal rūšis 2009 m.

Vietovės pavadinimas	Abortų skaičius	Iš jų							
		pagal moters norą		pagal medicininės indikacijas		savaiminiai persileidimai		negimdinis nėštumas	
		abs. sk.	%	abs. sk.	%	abs. sk.	%	abs. sk.	%
Iš viso Lietuvoje	12790	7891	61,7	133	1,0	3094	24,2	606	4,7
Utenos apskr.	481	251	52,2	1	0,2	177	36,8	13	2,7
Utenos r.	180	96	53,3	-	-	51	28,3	8	4,4

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras (toliau HISIC)

5 lentelė

Dirbtiniai abortai (pagal medicininės indikacijas ir pagal moters norą) 2007-2009 m.

Vietovės pavadinimas	Dirbtinių abortų skaičius			Dirbtinių abortų skaičius 1000 vaisingo amžiaus moterų			Dirbtinių abortų skaičius 100 gyvų ir negyvų gimusiųjų		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Iš viso Lietuvoje	9596	9031	8024	10,87	10,31	9,16	32,52	28,72	24,62
Utenos apskr.	340	303	252	8,08	7,32	6,08	47,62	42,38	31,11
Utenos r.	88	113	96	7,16	9,28	7,89	28,30	57,95	25,53

Šaltinis: HISIC

2006-2008 m. Utenos rajone kūdikių mirtingumo rodiklis buvo stabilus – 3 atvejai. 2009 m. Utenos rajono savivaldybėje neužfiksuotas nei vienas kūdikio mirties atvejis.

Mirusių kūdikių skaičius

	2006	2007	2008	2009
Utenos r. sav.	3	3	3	0

Šaltinis: SD

Rajone daugėja pagyvenusių žmonių, todėl daugėja socialinių problemų, didėja sveikatos priežiūros paslaugų poreikis. **Demografinis senatvės koeficientas** – pagyvenusių (60 metų ir vyresnio amžiaus) žmonių skaičius, tenkantis šimtui vaikų iki 15 metų amžiaus - 2009 metais Utenos rajone buvo 172, Lietuvoje – 137.

Demografinis senatvės koeficientas

	2007	2008	2009
Lietuvos Respublika	129	134	137
Utenos apskritis	165	172	178
Utenos r. sav.	157	164	172

Šaltinis: SD

2009 metais, lyginant su 2007 ir 2008 metais, Utenos rajono savivaldybėje daugiau kaip 3 kartus padidėjo bedarbių.

Bedarbių skaičius (tūkstančiais)

	2007	2008	2009
Utenos r. sav.	0,8	0,9	2,8

Šaltinis: SD

Apibendrinant galima teigti, jog rajone:

1. pastebimas gyventojų skaičiaus mažėjimas, kurį daugiausiai įtakoja didesnis mirtingumas nei gimstamumas.
2. daugėja pagyvenusių žmonių, todėl daugėja socialinių problemų, didėja sveikatos priežiūros paslaugų paklausa.
3. 2009 m. padidėjo nedarbo lygis.

2. Sergamumas

2009 m. daugiausia Utenos rajono gyventojų sirgo kvėpavimo sistemos ligomis (ligotumas 1000 gyv. – 299,12), iš jų 60,5 proc. – ūminėmis viršutinių kvėpavimo takų infekcijomis ir gripu. Taip pat kraujotakos sistemos ligomis (ligotumas 1000 gyv. – 228,28), o ypač hipertenzinėmis (65 proc. visų sergančiųjų kraujotakos sistemos ligomis). Pagal sergamumo dažnį trečioje vietoje buvo jungiamojo audinio ir skeleto raumenų ligos (ligotumas 1000 gyv. – 123,05), ketvirtoje – traumos,

apsinuodijimai ir kiti išorinių priežasčių padariniai (ligotumas 1000 gyv. – 86,41), penktoje – odos ir poodžio (ligotumas 1000 gyv. – 85,9). Daugiausia sergamumo naujų atvejų buvo diagnozuota sergantiesiems kvėpavimo sistemos ligomis ir patyrusiems traumą ar kitus išorinių priežasčių padarinius.

9 lentelė

Utenos rajono gyventojų ligotumas ir sergamumas 2009 m.

Diagnozės pavadinimas	Kodas pagal TLK-10	Ligotumas (visos užregistruotos ligos)		Sergamumas (ūmios ir pirmą kartą gyvenime užregistruotos lėtinės ligos)	
		Iš viso		Iš viso	
		Abs. sk.	1000-čiui gyv.	Abs. sk.	1000-čiui gyv.
IŠ VISO	A00-T98	63454	1342,23	35076	741,96
KAI KURIOS INFEKČINĖS IR PARAZITINĖS LIGOS, iš jų:	A00-B99	2662	56,31	2451	51,85
žarnyno infekcijos (išskyrus diarėją)	A00-A08	399	8,44	395	8,36
diarėja	A09	30	0,63	30	0,63
tuberkuliozė ir jos padariniai	A15-A19, B90	55	1,16	19	0,40
septicemija, iš jos:	A40-A41	4	0,08	4	0,08
streptokokinė septicemija	A40	1	0,02	1	0,02
virusinis hepatitas	B15-B19	53	1,12	32	0,68
žmogaus imunodeficito viruso (ŽIV) liga	B20-B24	1	0,02	1	0,02
NAVIKAI, iš jų:	C00-D48	1307	27,65	685	14,49
piktybiniai (įskaitant limfinių kraujodaros ir jiems giminingų audinių), iš jų:	C00-C97	727	15,38	221	4,67
storosios žarnos	C18	20	0,42	7	0,15
plaučių ir bronchų	C34	29	0,61	9	0,19
odos	C43-C44	101	2,14	61	1,29
krūties	C50	94	1,99	10	0,21
gimdos kaklelio, gimdos kūno, gimdos	C53-C55	59	1,25	14	0,30
kiaušidžių	C56	32	0,68	7	0,15
priešinės liaukos	C61	167	3,53	41	0,87
šlapimo pūslės	C67	26	0,55	5	0,11
limfomos ir leukozės	C81-C96	17	0,36	4	0,08
gerybiniai navikai	D10-D36	521	11,02	429	9,07
KRAUJO IR KRAUJODAROS ORGANŲ LIGOS BEI TAM TIKRI SUTRIKIMAI, SUSIJĘ SU IMUNINIAIS MECHANIZMAIS	D50-D89	207	4,38	122	2,58
ENDOKRININĖS, MITYBOS IR MEDŽIAGŲ APYKAITOS LIGOS	E00-E90	3116	65,91	698	14,76
PSIHIKOS IR ELGESIO SUTRIKIMAI, iš jų:	F00-F99	2202	46,58	646	13,66
demencija	F00-F03	151	3,19	42	0,89
psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį	F10	24	0,51	9	0,19

psichikos ir elgesio sutrikimai vartojančias kitas psichoaktyviasias medžiagas	F11-F19	3	0,06	1	0,02
šizofrenija, šizotipiniai ir kliesiniai sutrikimai	F20-F29	261	5,52	14	0,30
nuotaikos sutrikimai	F30-F39	696	14,72	104	2,20
protinis atsilikimas ir psichologinės raidos sutrikimai, iš jų:	F70-F89	342	7,23	187	3,96
psichologinės raidos sutrikimai	F80-F89	277	5,86	181	3,83
elgesio ir emocijų sutrikimai, prasidedantys vaikystėje ir paauglystėje	F90-F98	151	3,19	82	1,73
NERVŲ SISTEMOS LIGOS, iš jų:	G00-G99	1671	35,35	430	9,10
Alzheimerio liga	G30	47	0,99	17	0,36
AKIES IR JOS PREIDINIŲ ORGANŲ LIGOS	H00-H59	3168	67,01	1114	23,56
AUSIES IR SPENINĖS ATAUGOS LIGOS	H60-H95	1851	39,15	1457	30,82
KRAUJOTAKOS SISTEMOS LIGOS, iš jų:	I00-I99	10792	228,28	1132	23,95
hipertenzinės ligos	I10-I15	6975	147,54	309	6,54
išeminė (koronarinė) širdies liga, iš jos:	I20-I25	804	17,01	90	1,90
ūmus ir pakartotinis miokardo infarktas	I21-I22	47	0,99	19	0,40
cerebrovaskulinės ligos	I60-I69	905	19,14	58	1,23
arterijų, arteriolių ir kapiliarų ligos	I70-I79	245	5,18	108	2,28
KVĖPAVIMO SISTEMOS LIGOS, iš jų:	J00-J99	14141	299,12	12112	256,20
ūminės viršutinių kvėpavimo takų infekcijos ir gripas	J00-J11	8556	180,98	8452	178,78
VIRŠKINIMO SISTEMOS LIGOS	K00-K93	2847	60,22	1879	39,75
ODOS IR POODŽIO LIGOS	L00-L99	4061	85,90	3374	71,37
JUNGIAMOJO AUDINIO IR SKELETO-RAUMENŲ SISTEMOS LIGOS	M00-M99	5817	123,05	2721	57,56
UROGENITALINĖS SISTEMOS LIGOS	N00-N99	2262	47,85	1191	25,19
NĖŠTUMAS, GIMDYMAS IR POGIMDYMINIS LAIKOTARPIS	O00-O99	51	1,08	46	0,97
TAM TIKROS PERINATALINIO PERIODO LIGOS	P00-P96	198	4,19	158	3,34
ĮGIMTOS FORMAVIMOSI YDOS, DEFORMACIJOS IR CHROMOSOMŲ ANOMALIJS	Q00-Q99	542	11,46	250	5,29
SIMPTOMAI, PAKITIMAI IR NENORMALŪS KLINIKINIAI IR LABORATORINIAI RADINIAI	R00-R99	2474	52,33	654	13,83
TRAUMOS, APSINUODIJIMAI IR KITI IŠORINIŲ PRIEŽASČIŲ PADARINIAI, iš jų:	S00-T98	4085	86,41	3956	83,68
galvos sužalojimai	S00-S09	423	8,95	419	8,86
kaklo ir krūtinės sužalojimai	S10-S29	219	4,63	214	4,53
pilvo, juosmens, stuburo juosmeninės dalies ir dubens sužalojimai	S30-S39	99	2,09	95	2,01
pečių lanko ir rankos sužalojimai	S40-S69	1288	27,24	1279	27,05
klubų ir kojų sužalojimai	S70-S99	1150	24,33	1137	24,05
traumos, apimančios keletą kūno sričių	T00-T07	32	0,68	29	0,61
terminiai ir cheminiai nudegimai	T20-T32	89	1,88	88	1,86
apsinuodijimas narkotikais, vaistais ir biologinėmis medžiagomis bei nemedicininės paskirties medžiagų toksinis poveikis	T36-T65	161	3,41	161	3,41

Šaltinis: SVEIDRA

2009 metais Utenos rajono savivaldybės ambulatorinę pagalbą teikiančiose įstaigose buvo užregistruoti 44633 susirgimai, iš kurių 21324 nauji (žr. 10 lentelę). Utenos visuomenės sveikatos centro duomenimis, 2009 metais Utenos rajone buvo užregistruoti 4 per maistą ir vandenį plintančių užkrečiamųjų ligų protrūkiai.

10 lentelė

Gyventojų sergamumas 2009 m. (susirgimai, užregistruoti ambulatorinę pagalbą teikiančiose įstaigose)

Vietovės pavadinimas	Suaugusieji nuo 18 m.				Vaikai (0-17 m.)			
	Iš viso užregistruota susirgimų (+,-)	1000 suaugusiųjų	Naujai užregistruota susirgimų (+)	1000 suaugusiųjų	Iš viso užregistruota susirgimų (+,-)	1000 vaikų	Naujai užregistruota susirgimų (+)	1000 vaikų
Viso Lietuvoje	4950440	1836,1	2476393	918,5	1543156	2360,5	1221898	1869,1
Utenos apskr.	220764	1577,2	110729	791,1	63431	2083,3	49971	1641,2
Utenos r. sav.	44633	1143,1	21324	546,1	18821	2197,7	13752	1605,8

Šaltinis: SVEIDRA

Vaikų ir jaunimo sveikatos priežiūra – viena pagrindinių Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro veiklos sričių. Remiantis SVEIDROS duomenimis (žr. 11 lentelę), pastebima, jog 0-17 m. vaikai dažniausiai turi regos sutrikimų, serga skolioze. Regėjimo sutrikimų, skoliozės, deformuojančių dorsopatijų, nenormalios laikysenos ir kalbos sutrikimų Utenos rajone rodikliai yra mažesni už Lietuvos rodiklius, taip pat mažesni už Utenos apskrities rodiklius arba sutampa su jais.

11 lentelė

0-17 m. vaikų, sergančių kai kuriomis ligomis ir sutrikimais, skaičius 2009 m.

Vietovės pavadinimas	Vaikų, apsilankiusių ambulatorinėse sveikatos priežiūros įstaigose, skaičius	Vaikų, kuriems nustatytas sutrikimas, skaičius (% nuo apsilankiusių)											
		Regėjimo sutrikimai		Klausos defektai		Skoliozė		Deformuojančios dorsopatijos		Nenormali laikysena		Kalbos sutrikimai	
		H49-H54		H90-H91		M41, Q67.5		M40, M42, M43		R29.3		F98.5, F98.6, R47	
		abs. sk.	%	abs. sk.	%	abs. sk.	%	abs. sk.	%	abs. sk.	%	abs. sk.	%
Iš viso Lietuvoje	586468	97996	16,7	1180	0,2	16963	2,9	21073	3,6	18202	3,1	1488	0,3
Utenos apskr.	25630	3394	13,2	65	0,3	1158	4,5	554	2,2	648	2,5	20	0,1
Utenos r.	7500	917	12,2	22	0,3	157	2,1	84	1,1	89	1,2	10	0,1

Šaltinis: SVEIDRA

Tiek suaugusių ir paauglių, tiek vaikų (iki 14 m. imtinai) traumų rodiklis Utenos rajone, lyginant 2007-2009 m., palaipsniui mažėja. 2009 m. rodiklis yra mažesnis už Lietuvos rodiklį, bet didesnis už apskrities.

12 lentelė

Asmenų, kuriems ambulatorinėse ar stacionarinėse sveikatos priežiūros įstaigose užregistruota bent viena trauma, skaičius 2007-2009 m.

Vietovės pavadinimas	Suaugę ir paaugliai						Vaikai (iki 14 m. imtinai)					
	2007		2008		2009		2007		2008		2009	
	abs. sk.	1000 gyv.	abs. sk.	1000 gyv.	abs. sk.	1000 gyv.	abs. sk.	1000 gyv.	abs. sk.	1000 gyv.	abs. sk.	1000 gyv.
Iš viso Lietuvoje	252721	93,7	246561	91,5	230190	85,4	66570	97,2	67023	101,0	64388	98,5
Utenos apskr.	12364	87,6	11491	81,9	10857	77,6	3394	104,2	3038	97,6	2826	92,8
Utenos r.	3914	100,3	3198	82,0	3167	81,1	1162	127,3	872	99,5	829	96,8

Šaltinis: SVEIDRA

2008-2009 metais sergamumas psichikos ligomis Utenos rajone nesiekė Lietuvos rodiklio, tačiau ligotumo šizofrenija rodiklis viršijo Lietuvos lygį tiek 2008, tiek 2009 metais.

13 lentelė

Sergamumas ir ligotumas psichikos ligomis 2008-2009 m. (100000-čių gyv.)

Vietovės pavadinimas	Sergamumas				Ligotumas			
	Iš viso		iš jų šizofrenija		Iš viso		iš jų šizofrenija	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Iš viso Lietuvoje	166,1	194,5	10,5	12,2	2885,0	2947,4	473,0	474,3
Utenos apskr.	273,5	195,0	12,2	13,0	3758,9	3834,7	572,1	570,0
Utenos r.	69,1	86,7	8,4	4,2	2020,5	1949,6	531,4	500,7

Šaltinis: Valstybinis psichikos sveikatos centras

14 lentelė

Sergamumas ir ligotumas priklausomybės ligomis 2008-2009 m. (100000-čių gyv.)

Vietovės pavadinimas	Sergamumas				Ligotumas			
	Iš viso		iš jų narkomanija, toksikomanija		Iš viso		iš jų narkomanija, toksikomanija	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Iš viso Lietuvoje	93,0	72,7	8,1	10,3	2069,9	2008,8	173,4	178,9
Utenos apskr.	83,4	53,8	6,4	10,6	1397,1	1403,0	136,1	138,0
Utenos r.	98,4	86,7	4,2	14,8	869,6	888,5	88,2	102,3

Šaltinis: Valstybinis psichikos sveikatos centras

Sergamumo priklausomybės ligomis rodiklis Utenos rajono savivaldybėje 2008-2009 m. buvo aukštesnis tiek už apskrities, tiek už Lietuvos (žr. 14 lentelę).

Lyginant 2007-2009 m., gyventojų sergamumas tuberkulioze tiek Lietuvoje, tiek Utenos apskrityje mažėjo. Utenos rajone priešingai: 2009 metais gyventojų sergamumas tuberkulioze padidėjo. Utenos rajono sergamumo tuberkulioze 2009 m. rodiklis yra didesnis už apskrities (lyginant 2006-2009 m., tai pirmasis atvejis), bet mažesnis už Lietuvos.

15 lentelė

Gyventojų sergamumas tuberkulioze 2007-2009 m.

Vietovės pavadinimas	Išaiškinta sergančiųjų aktyvia tuberkulioze					
	Absolūtus skaičius			100000 gyventojų		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Iš viso Lietuvoje	1977	1892	1677	58,6	56,3	50,2
Utenos apskr.	91	86	57	52,4	50,2	33,7
Utenos r.	13	13	17	27,0	27,2	36,0

Šaltinis: Respublikinė tuberkuliozės ir infekcinių ligų universitetinė ligoninė

2009 m. Utenos rajone padidėjo sergamumas sifiliu (žr. 16 lentelę).

16 lentelė

Sergamumas sifiliu ir gonorėja 2007-2009 m.

Vietovės pavadinimas	Sifilis						Gonorėja					
	abs. skaičius			100000 gyv.			abs. skaičius			100000 gyv.		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Iš viso Lietuvoje	275	326	330	8,2	9,7	9,9	471	533	391	14,0	15,9	11,7
Utenos apskr.	3	10	19	1,7	5,8	11,2	12	18	13	6,9	10,5	7,7
Utenos r.	-	3	15	-	6,3	31,7	5	10	10	10,4	20,9	21,2

Šaltinis: Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras

Utenos rajone 2009 metais nežymiai padidėjo apmokėtų laikino nedarbingumo dienų skaičius 1-am apdraustajam, lyginant su 2008-aisiais. Šis rodiklis 2007-2009 metų laikotarpiu išlieka mažiausias, lyginant su Utenos apskrities ir Lietuvos rodikliais.

17 lentelė

Apmokėtų laikino nedarbingumo dienų skaičius 1-am apdraustajam 2007-2009 m.

Vietovės pavadinimas	Metai		
	2007	2008	2009
Iš viso Lietuvoje	7,03	7,34	7,16
Utenos apskr.	7,25	7,43	7,32
Utenos r.	6,78	7,02	7,15

Šaltinis: Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba

Apibendrinant sergamumo Utenos rajone rodiklius, atkreiptinas dėmesys į žemiau nurodytų ligų prevenciją:

- 1) kvėpavimo ir kraujotakos sistemos ligos;
- 2) 0-17 m. vaikų regos sutrikimai, skoliozė;
- 3) šizofrenija;
- 4) priklausomybės ligos, tame tarpe narkomanija ir toksikomanija;

- 5) tuberkuliozė;
- 6) sifilis ir gonorėja.

3. Mirtingumas

Lyginant su 2008-aisiais, 2009 m. Utenos rajone gyventojų mirtingumas išaugo. Lietuvoje ir Utenos apskrityje pastebima priešinga tendencija: mirtingumas mažėja.

18 lentelė

Gyventojų mirtingumas (abs. sk.)

	2007	2008	2009
Lietuvos Respublika	45 624	43 832	42 032
Utenos apskritis	2 918	2 823	2 702
Utenos r. sav.	748	644	680

Šaltinis: SD

19 lentelė

Gyventojų mirtingumas pagal tarptautinę statistinę ligų ir sveikatos problemų klasifikaciją (100 000 gyventojų)

	2007	2008	2009
Lietuvos Respublika			
C00-C97 Piktybiniai navikai	245,3	246,2	243,5
I00-I99 Kraujotakos sistemos ligos	720,1	703,5	697,5
J00-J98 Kvėpavimo sistemos ligos	57,9	50,1	46,7
V01-Y89 Išorinės mirties priežastys	155,4	142,5	124,8
Utenos apskritis			
C00-C97 Piktybiniai navikai	282,7	288,0	284,8
I00-I99 Kraujotakos sistemos ligos	938,6	898,0	915,2
J00-J98 Kvėpavimo sistemos ligos	88,7	84,5	73,9
V01-Y89 Išorinės mirties priežastys	180,8	184,8	154,8
Utenos r. sav.			
C00-C97 Piktybiniai navikai	290,7	249,1	253,8
I00-I99 Kraujotakos sistemos ligos	872,2	715,9	803,8
J00-J98 Kvėpavimo sistemos ligos	68,5	75,4	65,6
V01-Y89 Išorinės mirties priežastys	147,4	140,2	173,5

Šaltinis: SD

Daugiausia Lietuvos Respublikos gyventojų miršta nuo kraujotakos sistemos ligų. Antroje vietoje – piktybiniai navikai, trečioje – išorinės mirties priežastys, ketvirtoje – kvėpavimo sistemos ligos. Ši tendencija pastebima ir Utenos apskrityje, ir Utenos rajone.

Mirtingumas nuo piktybinių navikų, kraujotakos, kvėpavimo sistemų ligų bei išorinių mirties priežasčių Utenos rajone 2009 m. buvo didesnis už Lietuvos Respublikos rodiklį. Lyginant

2008 ir 2009 metų Utenos rajono mirtingumo rodiklius, pastebima mirtingumo nuo piktybinių navikų, kraujotakos sistemos ligų ir išorinių mirties priežasčių didėjimo tendencija, kai tuo tarpu mirtingumas nuo kvėpavimo sistemos ligų mažėja.

Utenos rajono gyventojų mirtingumas pagal lytį ir priežastis pavaizduotas 20 lentelėje.

20 lentelė

Utenos rajono gyventojų mirtingumas pagal lytį ir priežastis 2009 m.

	Infekcinės ligos (abs. sk.)	Piktybiniai navikai (abs. sk.)	Kraujotakos sistemos ligos (abs. sk.)	Kvėpavimo sistemos ligos (abs. sk.)	Išorinės mirties priežastys				
					abs. sk.	iš jų transporto įvykiai	apsinuodijimai alkoholiu	tyčiniai susižalojimai (savižudybės)	pasikėsinimas (nužudymai)
Vyrai	1	73	160	20	67	4	-	25	2
Moterys	1	47	220	11	15	3	1	4	1

Šaltinis: SD

Utenos apskrities vyriausiojo policijos komisariato duomenimis, 2009 m. Utenos rajone užregistruotos 302 autoavarijos, iš kurių 40 – įskaitinės. 262 avarijos įvyko dėl vairuotojų, 8 – dėl pėsčiųjų, 3 – dėl dviratininkų kaltės, o 65 avarių bent vienas dalyvis pasišalino iš įvykio vietos. 2009 metais, lyginant su 2008-aisiais, padidėjo žuvusiųjų autoavarijose skaičius. Pagrindinės transporto įvykių priežastys: saugaus greičio nepasirinkimas, kiti turėję įtakos autoavarijai KET pažeidimai, saugaus atstumo nesilaikymas, reikalavimo duoti kelią nevykdymas važiuojant per sankryžą, pareigų pėstiesiems nevykdymas. 2009 m. Utenos rajone neužfiksuotas nei vienas vaikų mirčių kelių eismo įvykiuose atvejis.

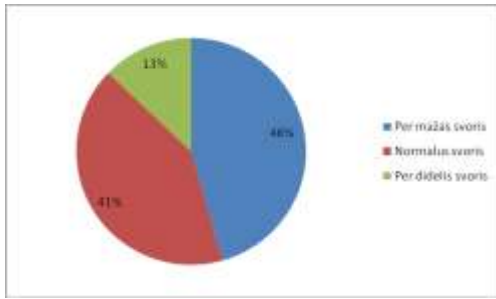
Apibendrinant galima teigti, jog rajone:

- 1) padidėjo gyventojų mirtingumas;
- 2) daugiausia gyventojų miršta nuo kraujotakos sistemos ligų ir piktybinių navikų;
- 3) padidėjo žuvusiųjų autoavarijose skaičius.

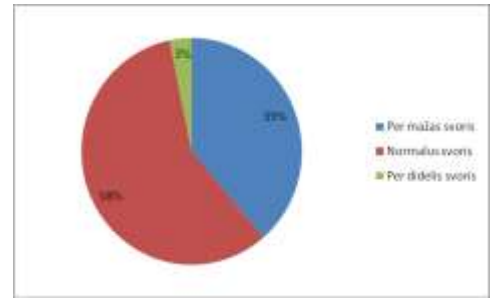
4. Gyvensena

2009 m. spalio-lapkričio mėn. Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras anketavimo būdu atliko Utenos rajono gyventojų (suaugusiųjų ir vaikų) gyvenimos tyrimą.

Apibendrinus mokyklinio amžiaus vaikų (iki 18 metų) gyvenimos (mitybos ir fizinio aktyvumo) tyrimo duomenis, remiantis anketose pateiktais ūgio ir svorio duomenimis, buvo apskaičiuoti Utenos rajono vaikų KMI ir nustatyta, jog 46 proc. mergaičių ir 39 proc. berniukų sveria per mažai. 13 proc. mergaičių ir 3 proc. berniukų svoris per didelis.

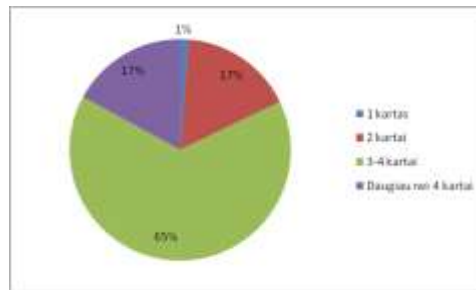

1 pav. Mergaičių KMI reikšmių pasiskirstymas

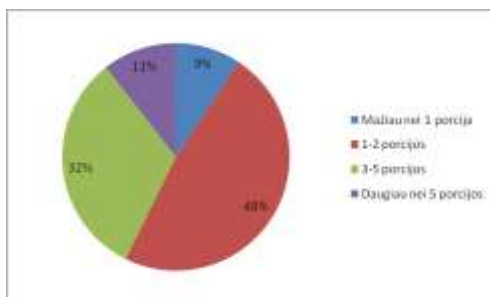
2 pav. Berniukų KMI reikšmių pasiskirstymas

Pusryčius reguliariai valgo 69 proc., kartais – 24 proc. vaikų. Pusryčių nevalgo tik 7 proc. moksleivių. 73 proc. vaikų ant duonos tepa sviestą ar margariną, 20 proc. nieko netepa, o 7 proc. sviestą ar margariną keičia kitais produktais (riešutų kremu, uogiene, paštetu, varške ar pan.). Tyrimais nustatyta, jog didėjančio vaikų antsvorio priežastis yra užkandžiovimai tarp pagrindinių valgymų. Dauguma Utenos rajono vaikų (71 proc.) tarp valgymų užkandžiauja. Užkandžiams dažniausiai vaikai renkasi vaisius, daržoves, salotas, ledus ir saldumynus. Dauguma vaikų valgo 3-4 kartus per dieną (žr. 3 pav.).

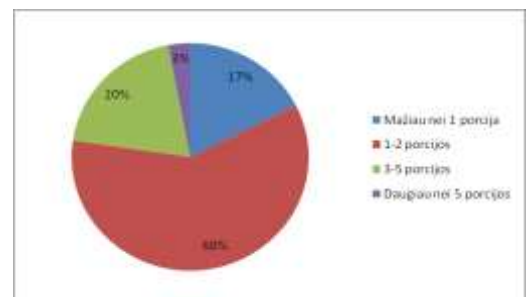

3 pav. Vaikų valgymo kartai per dieną

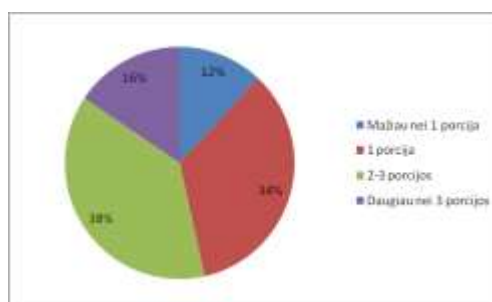
Dauguma vaikų vaisių ir daržovių valgo per mažai (žr. 4-5 pav.). Pieno produktus vaikai dažniausiai vartoja 1 kartą arba 2-3 kartus per dieną (žr. 6 pav.).

4 pav. Vaikų vaisių vartojimo įpročiai (per dieną)

5 pav. Vaikų daržovių vartojimo įpročiai (per dieną)

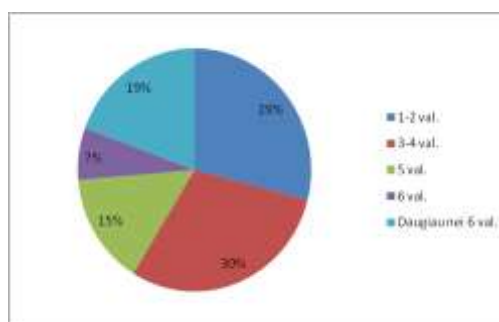

6 pav. Vaikų pieno produktų vartojimo įpročiai (per dieną)

Daugiau kaip pusė vaikų (60 proc.) po pamokų sportuoja. Labiausiai jiems patinka įvairūs žaidimai: kvadratas, badmintonas, rankinis, tinklinis, krepšinis, futbolas ir kt. Taip pat tiek mergaitės, tiek berniukai mielai važinėjasi dviračiais, riedučiais, plaukioja baseine ar ežere.

Remiantis Pasaulinės sveikatos organizacijos (toliau-PSO) kasdieninio fizinio aktyvumo rekomendacijomis, vaikai turėtų būti fiziškai aktyvūs bent vieną valandą per dieną ne mažiau kaip penkis kartus per savaitę (įskaitant kūno kultūros pamokas). Mokiniai dažniausiai turi 2-3 kūno kultūros pamokas per savaitę, todėl dar bent du ar tris kartus turi sportuoti papildomai, kad pasiektų PSO rekomenduojamą fizinio aktyvumo lygį. 5 ir daugiau valandų per savaitę yra aktyvūs 46 proc. berniukų ir 38 proc. mergaičių. 1-2 val. per savaitę fiziškai aktyvūs yra 29 proc. vaikų, 3-4 val. - 30 proc. (žr. 7 pav.).

Apibendrinus gautus rezultatus galima teigti, kad tik 41 proc. vaikų yra fiziškai aktyvūs ne mažiau kaip penkias valandas per savaitę.

7 pav. Vaikų fizinis aktyvumas per savaitę

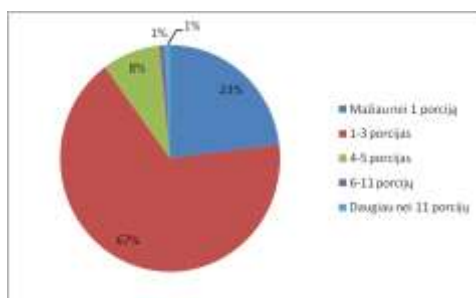
Apibendrinus suaugusiųjų gyvenamosios (mitybos ir fizinio aktyvumo) tyrimo duomenis, remiantis anketose pateiktais ūgio ir svorio duomenimis, buvo apskaičiuoti Utenos rajono suaugusių respondentų KMI ir nustatyta, jog atsvario turi 21 proc. moterų bei 33 proc. vyrų. Nutukusių moterų Utenos rajone yra 5 proc., vyrų – 15 proc.

Remiantis sveikos mitybos rekomendacijomis, gyventojams patariama pusryčiauti. Atlikto tyrimo duomenimis, Utenos rajone pusryčiauja 69 proc. moterų ir 72 proc. vyrų. Atsisakantys pusryčių (31 proc. moterų ir 28 proc. vyrų) rizikuoja nutukti.

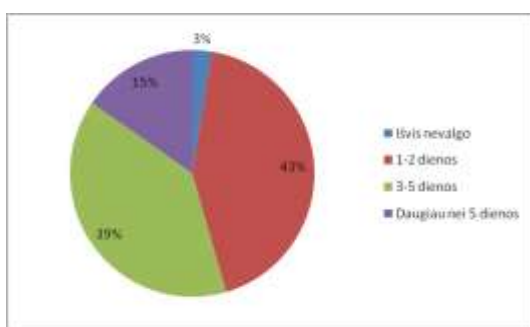
Maisto gaminimui Utenos rajono gyventojai mieliau renkasi augalinį aliejų (89 proc. moterų ir 74 proc. vyrų) nei taukus, sviestą ar margariną (8 proc. moterų ir 23 proc. vyrų). 3 proc. gyventojų maisto gaminimui renkasi tiek augalinį aliejų, tiek sviestą, taukus ar margariną. 67 proc. žmonių ant duonos tepa sviestą ar margariną, 30 proc. nieko netepa, 3 proc. gyventojų sviestą ar margariną keičia kitais produktais (tepamu sūreliu, majonezu, kakavos kremu ar pan.). Aliejų, sviestą, cukrų, saldumynus dauguma Utenos rajono gyventojų (62 proc.) vartoja dažnai, bet mažais kiekiais.

Duoną, grūdus, makaronus ir bulves Utenos rajono gyventojai valgo per mažai (žr. 8 pav.). Dauguma nevalgo šių produktų arba valgo tik 1-3 porcijas per dieną (90 proc. respondentų).

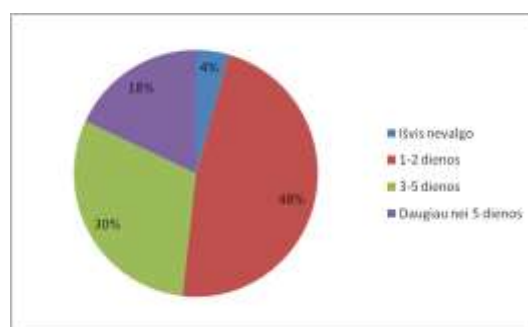
Daržovių ir vaisių suvalgoma taip pat per mažai. Dauguma gyventojų valgo tik 1-2 porcijas daržovių (67 proc. moterų ir 62 proc. vyrų) ir 1 porciją vaisių per dieną (44 proc. moterų ir 38 proc. vyrų). Šviežias daržoves ir vaisius dauguma Utenos rajono gyventojų valgo 1-2 dienas per savaitę (žr. 9-10 pav.).

8 pav. Respondentų duonos, grūdų, makaronų ir bulvių vartojimo įpročiai per dieną

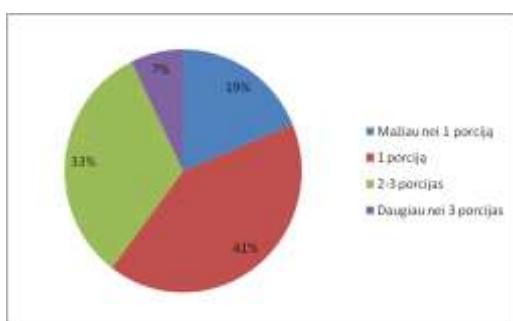

9 pav. Respondentų šviežių daržovių mitybos įpročiai (per savaitę)

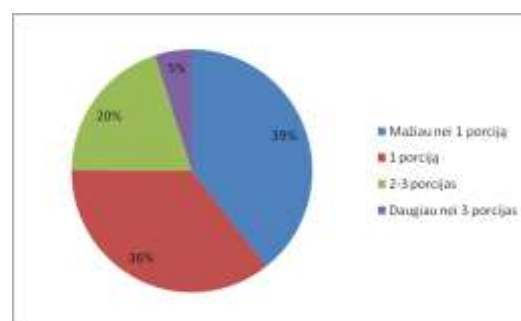

10 pav. Respondentų šviežių vaisių ir uogų mitybos įpročiai (per savaitę)

Mėsą, paukštieną, žuvį, kiaušinius ir ankštines daržoves gyventojai vartoja saikingai (žr. 11 pav.): dauguma 1 porciją per dieną arba išvis nei karto. Pieno produktus kartą per dieną vartoja 36 proc. gyventojų, mažiau nei kartą - 39 proc. (žr. 12 pav.).

11 pav. Gyventojų mėsos, paukštienos, žuvies, ankštinių daržovių vartojimo įpročiai per dieną

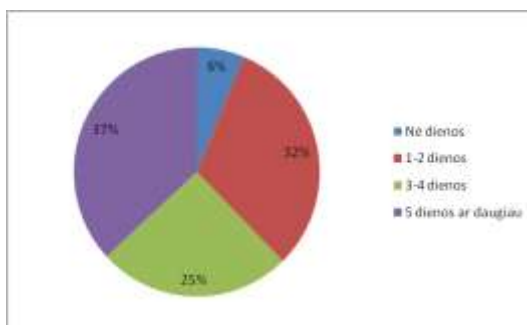

12 pav. Gyventojų pieno produktų vartojimo įpročiai per dieną

Kaip matyti iš atlikto tyrimo rezultatų, suaugusieji visų maisto produktų grupių (išskyrus riebalus ir saldumynus) vartoja per mažai.

Fizinis aktyvumas yra labai svarbus gerinant ir stiprinant žmogaus sveikatą bei mažinant riziką susirgti lėtinėmis neinfekcinėmis ligomis. Siekiama, kad fizinis aktyvumas apimtų keturis

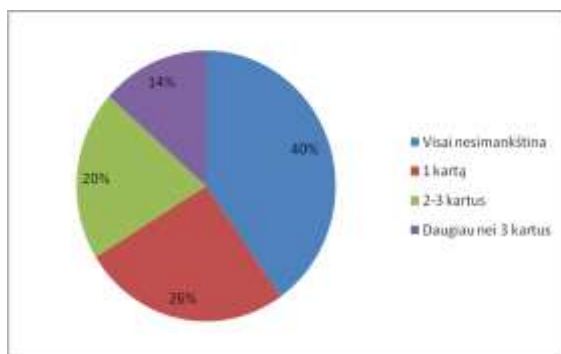
sektorius (laisvalaikį, profesinę veiklą, namų ruošą ir mobilumą). Remiantis PSO kasdieninio fizinio aktyvumo rekomendacijomis, suaugusieji turėtų būti bent 30 min. per dieną fiziškai aktyvūs (mažiausiai 5 dienas per savaitę). Utenos rajono suaugusiųjų fizinio aktyvumo įpročius atspindi 13 pav.

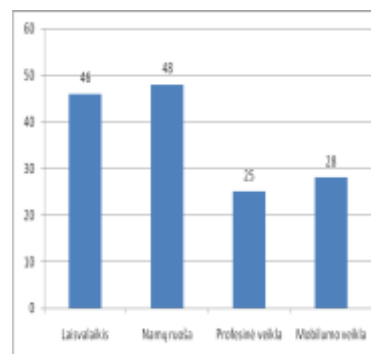
13 pav. Utenos rajono gyventojų fizinis aktyvumas per savaitę

Dauguma Utenos rajono gyventojų nesimankština. Mankština tik nedidelė dalis (žr. 14 pav.), tačiau Utenos rajono gyventojai yra aktyvūs visuose keturiuose sektoriuose (žr. 15 pav.).

Apibendrintai galima pasakyti, kad tik truputį daugiau nei trečdalis Utenos rajono gyventojų fizinio aktyvumo lygis atitinka PSO rekomendacijas. Priimtinausios fizinės veiklos gyventojams yra važiavimas dviračiu, plaukiojimas baseine ar ežere, bėgiojimas, pasivaikščiavimas gamtoje, įvairūs žaidimai (futbolas, krepšinis, tinklinis ir kt.), darbas namuose, sode ir darže.

14 pav. Utenos rajono gyventojų mankštinimosi įpročiai

15 pav. Respondentų aktyvumas sektoriuose (procentais)

5. Sveikatos priežiūra

2009 m. Utenos rajone išaugo aktyvių odontologų skaičius, nežymiai padaugėjo aktyvių gydytojų (žr. 21-22 lenteles). Rajone sumažėjo aktyvių specialistų su aukštuoju ar aukštesnioju medicinos išsilavinimu (ne gydytojų) ir slaugytojų (žr. 23-24 lenteles).

2009 metais Utenos rajone nežymiai sumažėjo lovų skaičius stacionaruose (žr. 25 lentelę). Lyginant Lietuvos, Utenos apskrities ir rajono gyventojų apsilankymų pas gydytojus 2009 metų

rodiklius, pastebima, jog Utenos rajono gyventojai pas gydytojus apsilanko rečiausiai – 1-am gyventojui tenka 5,73 apsilankymų (žr. 26 lentelę).

21 lentelė

Aktyvių gydytojų skaičius 2008-2009 m. pabaigoje

Vietovės pavadinimas	Iš viso gydytojų			
	absoliutus skaičius		10000 gyventojų tenka gydytojų	
	2008	2009	2008	2009
Iš viso Lietuvoje	13403	13228	40,0	39,7
Utenos apskr.	392	388	23,0	23,1
Utenos r.	126	127	26,5	27,1

Šaltinis: HISIC

22 lentelė

Aktyvių odontologų skaičius 2008-2009 m. pabaigoje

Vietovės pavadinimas	Iš viso odontologų			
	absoliutus skaičius		10000 gyventojų tenka gydytojų	
	2008	2009	2008	2009
Iš viso Lietuvoje	2287	2408	7,1	7,2
Utenos apskr.	71	78	4,2	4,6
Utenos r.	24	27	5,0	5,8

Šaltinis: HISIC

23 lentelė

Aktyvių specialistų su aukštuoju ar aukštesniuoju medicinos išsilavinimu (ne gydytojų) skaičius 2008-2009 m. pabaigoje

Vietovės pavadinimas	Iš viso			
	absoliutus skaičius		10000 gyventojų tenka gydytojų	
	2008	2009	2008	2009
Iš viso Lietuvoje	32093	31567	95,8	94,8
Utenos apskr.	1300	1256	76,3	74,7
Utenos r.	373	364	78,3	77,6

Šaltinis: HISIC

24 lentelė

Aktyvių slaugytojų skaičius 2008-2009 m. pabaigoje

Vietovės pavadinimas	Iš viso			
	absoliutus skaičius		10000 gyventojų tenka gydytojų	
	2008	2009	2008	2009
Iš viso Lietuvoje	24908	24290	74,4	73,0
Utenos apskr.	1029	984	60,4	58,6
Utenos r.	308	292	64,7	62,2

Šaltinis: HISIC

Lovų skaičius stacionaruose 2008-2009 m. pabaigoje (su slaugos lovomis)

Vietovės pavadinimas	Lovų skaičius stacionaruose						10000 gyventojų			
	2008			2009			2008		2009	
	respubli- kinis paval- dumas	vietinis pavaldu- mas	iš viso	respubli- kinis paval- dumas	vietinis pavaldu- mas	iš viso	vietinis pavaldu- mas	iš viso	vieti- nis paval- dumas	iš viso
Iš viso Lietuvoje			27358			27155		81,67		81,57
Utenos apskr.	-	1043	1043	-	1071	1071	61,20	61,20	63,72	63,72
Utenos r.	-	324	324	-	323	323	68,05	68,05	68,81	68,81

Šaltinis: HISIC

Gyventojų apsilankymų pas gydytojus skaičius 2009 m.

Vietovės pavadinimas	Iš viso apsilankymų	Apsilankymų skaičius 1-am gyventojui	Iš viso apsilankymų - profilaktiniai		Iš viso apsilankymų – namuose		Iš visų apsilankymų – mokami	
			abs.sk.	%	abs.sk.	%	abs.sk.	%
Iš viso Lietuvoje	21792974	6,53	2705962	12,4	583123	2,7	731458	3,4
Utenos apskr.	1011102	5,97	138202	13,7	25119	2,5	33631	3,3
Utenos r.	270803	5,73	36317	13,4	5841	2,2	9165	3,4

Šaltinis: SVEIDRA

Pas odontologus 2009 metais apsilankė 40113 Utenos rajono gyventojų - beveik 4000 daugiau nei 2008-aisiais (žr. 27 lentelę).

Apsilankymai pas odontologus 2007-2009 m.

Vietovės pavadinimas	Iš viso apsilankymų			Apsilankymų skaičius 1-am gyventojui		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Iš viso Lietuvoje	3575657	3082017	3129525	1,06	0,92	0,94
Utenos apskr.	136920	127075	122794	0,79	0,74	0,73
Utenos r.	44538	36197	40113	0,92	0,76	0,85

Šaltinis: Metinės statistinės ataskaitos ir SVEIDRA

2009 metais buvo suteikta mažiau greitosios pagalbos paslaugų nei 2008-aisiais. Sumažėjo greitosios medicinos pagalbos teikimo atvejai esant nelaimingiems atsitikimams, nėštumo, pogimdyminio laikotarpio patologijoms; padidėjo esant ūmiems susirgimams, pervežant gimdyves ir ligonius.

Greitosios medicinos pagalbos struktūra 2008-2009 m.

Vietovės pavadinimas	Suteikta medicinos pagalba		Suteiktos pagalbos struktūra %							
			nelaimingi atsitikimai		ūmūs susirgimai		nėštumo, pogimdyminio laikotarpio patologija		gimdyvių ir ligonių pervežimai	
			2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Iš viso Lietuvoje	641398	609829	13,5	13,6	75,2	75,2	0,4	0,4	10,9	10,7
Utenos apskr.	35240	32793	11,9	12,2	83,7	83,3	0,4	0,4	4,0	4,1
Utenos r.	9128	8740	11,8	11,0	85,8	86,3	0,5	0,3	1,9	2,4

Šaltinis: HISIC

2009 metais Utenos rajone buvo vykdomos gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio, priešinės liaukos vėžio ankstyvosios diagnostikos, asmenų, priskirtų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programos. Jų vykdymas pateikiamas 29-32 lentelėse.

29 lentelė

Gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių finansavimo programos vykdymas 2009 m.

Vietovės pavadinimas	Paslaugą teikiančių įstaigų skaičius	Planuota patikrinti	Informavimo paslauga		Citologinio tepinėlio paėmimo paslauga		Citologinio tepinėlio ištyrimo paslauga	
			vnt.	Įvykdymas proc.	vnt.	Įvykdymas proc.	vnt.	Įvykdymas proc.
Utenos r.	1	1325	1517	114,49	1510	113,96	-	-

Šaltinis: Panevėžio teritorinė ligonių kasa (toliau-Panevėžio TLK)

30 lentelė

Atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programos vykdymas 2009 m.

Vietovės pavadinimas	Paslaugą teikiančių įstaigų skaičius	Planuota patikrinti	Informavimo paslauga		Mamogramų atlikimo paslauga		Mamogramų vertinimo paslauga	
			vnt.	Įvykdymas proc.	vnt.	Įvykdymas proc.	vnt.	Įvykdymas proc.
Utenos r.	1	248	892	359,68	-	-	-	-
	1	696	-	-	1948	280,02	1948	280,02

Šaltinis: Panevėžio TLK

**Priešinės liaukos vėžio ankstyvosios diagnostikos
finansavimo programos vykdymas 2009 m.**

Vietovės pavadinimas	Paslaugą teikiančių įstaigų skaičius	Planuota patikrinti	Informavimo paslauga		Urologo konsultacijos paslauga	
			vnt.	Įvykdymas proc.	vnt.	Įvykdymas proc.
Utenos r.	1	487	1262	259,14	-	-

Šaltinis: Panevėžio TLK

Asmenų, priskirtų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programos vykdymas 2009 m.

Vietovės pavadinimas	Paslaugą teikiančių įstaigų skaičius	Planuota patikrinti	Informavimo paslauga		Išsamus širdies ir kraujagyslių ligų tikimybės įvertinimo paslauga (vnt.)	Sergančiųjų cukriniu diabetu ar metaboliniu sindromu širdies ir kraujagyslių ligų tikimybės įvertinimo paslauga (vnt.)
			vnt.	Įvykdymas proc.		
Utenos r.	1	851	698	82,02	-	-
	1	-	-	-	10	-

Šaltinis: Panevėžio TLK

Apibendrinant galima teigti, jog:

- Utenos rajone padaugėjo aktyvių gydytojų;
- Utenos rajono gyventojai rečiausiai, lyginant 2009 m. Utenos rajono, Utenos apskrities ir Lietuvos rodiklius, lankosi pas gydytojus;
- 2009 metais buvo suteikta mažiau greitosios pagalbos paslaugų nei 2008-aisiais;
- Utenos rajone sėkmingai įgyvendinamos gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio, priešinės liaukos vėžio ankstyvosios diagnostikos, asmenų, priskirtų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programos.

II. SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS TIKSLŲ IR UŽDAVINIŲ VERTINIMAS

2009 metais Utenos rajono savivaldybės taryba priėmė svarbių sprendimų, Utenos rajono savivaldybės administracijos direktorius patvirtino įsakymus, reglamentuojančius visuomenės sveikatos priežiūros veiklą rajone (žr. 33 lentelę).

33 lentelė

Teisės aktai, reglamentuojantys savivaldybės vykdytas visuomenės sveikatos priežiūros funkcijas

Eil. Nr.	Teisės akto pavadinimas
1.	Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. sausio 29 d. sprendimas Nr. TS-1 „Dėl Utenos rajono savivaldybės aplinkos monitoringo 2009-2014 m. programos“
2.	Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. sausio 29 d. sprendimas Nr. TS-26 „Dėl Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios 2008 m. programos priemonių vykdymo ataskaitos patvirtinimo“
3.	Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. vasario 12 d. sprendimas Nr. TS-35 „Dėl savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios 2009 m. programos priemonių patvirtinimo“
4.	Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. vasario 12 d. sprendimas Nr. TS-36 „Dėl Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios 2009 m. programos patvirtinimo“
5.	Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. vasario 12 d. sprendimas Nr. TS-37 „Dėl Utenos rajono savivaldybės sveikatos apsaugos programos (Nr. 12) 2009 m. priemonių plano patvirtinimo“
6.	Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. vasario 26 d. sprendimas Nr. TS-64 „Dėl Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios 2008 m. programos priemonių vykdymo ataskaitos“
7.	Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. kovo 26 d. sprendimas Nr. TS-101 „Dėl Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro nuostatų patvirtinimo“
8.	Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. gegužės 28 d. sprendimas Nr. TS-158 „Dėl Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. vasario 12 d. sprendimo Nr. TS-36 „Dėl Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios 2009 m. programos patvirtinimo“ pakeitimo“
9.	Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. gegužės 28 d. sprendimas Nr. TS-159 „Dėl Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. vasario 12 d. sprendimo Nr. TS-37 „Dėl Utenos rajono savivaldybės sveikatos apsaugos programos (Nr. 12) 2009 m. priemonių plano patvirtinimo“ pakeitimo“
10.	Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. gegužės 28 d. sprendimas Nr. TS-187 „Dėl Utenos rajono triukšmo prevencijos 2009-2013 metų veiksmų plano patvirtinimo“
11.	Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. gegužės 28 d. sprendimas Nr. TS-188 „Dėl Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos priežiūros 2009-2013 metų strategijos ir Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2009-2011 metų programos patvirtinimo“
12.	Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. gruodžio 22 d. sprendimas Nr. TS-368 „Dėl leidimo stoti į savivaldybių visuomenės sveikatos biurų asociaciją“
13.	Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2009 m. balandžio 28 d. įsakymas Nr. AĮ-397 „Dėl darbo grupės Utenos rajono triukšmo prevencijos 2009-

	2013 metų veiksmų planui parengti sudarymo“
14.	Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2009 m. birželio 3 d. įsakymas Nr. AĮ-509 „Dėl sveikatos projektų ir aplinkos sveikatinimo projektų finansavimo“
15.	Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2009 m. birželio 19 d. įsakymas Nr. AĮ-554 „Dėl Utenos rajono savivaldybės pasirengimo gripo pandemijai veiksmų plano 2009-2010 m. pagal gripo pandemijos etapus“
16.	Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2009 m. lapkričio 17 d. įsakymas Nr. AĮ-952 „Dėl gripo epidemijos Utenos rajone paskelbimo“
17.	Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2009 m. lapkričio 20 d. įsakymas Nr. AĮ-957 „Dėl Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2009 m. lapkričio 17 d. įsakymo Nr. AĮ-952 „Dėl gripo epidemijos Utenos rajone paskelbimo“ dalinio pakeitimo“
18.	Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2009 m. gruodžio 18 d. įsakymas Nr. AĮ-1063 „Dėl gripo epidemijos Utenos rajone atšaukimo“

Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. vasario 12 d. sprendimu Nr. TS-37 buvo patvirtintas Utenos rajono savivaldybės sveikatos apsaugos programos (Nr. 12) 2009 m. priemonių planas, kurio viena priemonių – Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialioji 2009 metų programa. Jos pagrindinis tikslas – remti visuomenės sveikatos priežiūrą, mažinančią gyventojų sergamumą, invalidumą, mirštamumą, finansuojant savivaldybės remiamas visuomenės sveikatos priemones.

2009 m. birželio 16 d. ir 2009 m. spalio 9 d. buvo pasirašytos Sveikatos apsaugos ministerijos ir Utenos rajono savivaldybės administracijos sveikatinimo veiklos sutartys, kuriomis buvo skirtos valstybės biudžeto lėšos visuomenės sveikatos funkcijoms savivaldybėje vykdyti. Iš viso buvo skirta 134,3 tūkst. Lt Utenos rajono savivaldybės biudžeto lėšų, iš jų 63,4 tūkst. Lt mokinių visuomenės sveikatos priežiūrai, ir 102,0 tūkst. Lt valstybės biudžeto lėšų Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro veiklai finansuoti.

Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. gegužės 28 d. sprendimu Nr. TS-188 buvo patvirtintos Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos priežiūros 2009-2013 metų strategija ir Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2009-2011 metų programa.

Vykdamt pirminę visuomenės sveikatos priežiūrą triukšmo valdymo srityje, Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. gegužės 28 d. sprendimu Nr. TS-187 patvirtintas Utenos rajono triukšmo prevencijos 2009-2013 metų veiksmų planas. Triukšmui jautrių vietų ir tyliųjų zonų stebėseną numatyta Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. sausio 29 d. sprendimu Nr. TS-1 patvirtintoje Utenos rajono savivaldybės aplinkos monitoringo 2009-2014 m. programoje.

2009 metų birželio-rugsėjo mėnesiais, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą Maudyklų vandens kokybės 2009-2011 metų stebėsenos programą, buvo stebėta 100 proc. šios programos priede pateiktų Utenos rajono maudyklų (Tauragnų, Alaušo I ir II

paplūdimiai, Dauniškio, Vyžuonaičio ežerai; Klovinių tvenkinys). Utenos rajono stebėtų maudyklų vandens kokybės rezultatai atitiko Lietuvos higienos normos HN 92:2007 „Paplūdimiai ir jų maudyklų vandens kokybė“ reikalavimus. Taip pat birželio-rugpjūčio mėnesiais buvo tirta vandens kokybė dviejose Utenos rajono poilsio zonose, neįtrauktose į stebėsenos programą - Nemeikščių tvenkinyje ir Klykių ežere. Šių poilsio zonų vandens kokybė taip pat atitiko HN 92:2007 reikalavimus.

Remiantis Utenos apskrities valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos duomenimis, 2009 metais individualiai geriamuoju vandeniu (iš šachtinių šulinių ir individualių gręžinių) apsirūpino 10313 (21,8%) Utenos rajono gyventojų. Viešai tiekiamu geriamuoju vandeniu buvo aprūpinamas 36951 (78,2%) rajono gyventojas.

Utenos apskrities valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos laboratorija pagal individualius gyventojų prašymus 2009 metais atliko 13 šachtiniais šuliniais besinaudojančių gyventojų geriamo vandens mėginių mikrobiologinių tyrimų. Lietuvos higienos normos HN 24:2003 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“ normų neatitiko 6 tyrimų rezultatai (rasta žarninių enterokokų).

Taip pat 2009 metais buvo atlikti 19 šachtiniais šuliniais besinaudojančių gyventojų geriamojo vandens mėginių cheminiai tyrimai. HN 24:2003 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“ normų neatitiko 2 tyrimų rezultatai (padidintas nitratų kiekis).

Utenos rajono savivaldybė 2009 metais išdavė 10 licencijų verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais.

Utenos rajono savivaldybėje 2009 metais vykdyta 10 valstybinių visuomenės sveikatos programų ir strategijų (žr. 34 lentelę).

34 lentelė

Utenos rajono savivaldybėje 2009 m. vykdytos valstybinės visuomenės sveikatos programos ir strategijos

Eil. Nr.	Visuomenės sveikatos programos/strategijos pavadinimas	Visuomenės sveikatos programos/strategijos priemonės	Įvykdytos priemonės
1.	Lietuvos nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros 2006-2013 metų strategija. Lietuvos nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros 2006-2013 metų strategijos įgyvendinimo priemonių 2009-2013 metų planas	1.1. Plėtoti visuomenės sveikatos priežiūrą savivaldybėse – steigti savivaldybių visuomenės sveikatos biurus ir vykdyti visuomenės sveikatos priežiūrą	Veikia Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras.
2.	Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros plėtros savivaldybėse 2007-2010 metų	3.1. Vykdyti Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros	Vykdytos Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros

	programa	įstatymo nustatytas funkcijas savivaldybėse	įstatymo numatytos funkcijos.
		3.2.Vykdyti vaikų sveikatos priežiūrą mokyklose Privalomojo sveikatos darudimo fondo lėšomis	Vaikų sveikatos priežiūra mokyklose buvo vykdoma PSDF ir rajono biudžeto lėšomis. Finansuota 8 etatai.
		3.12.Užtikrinti informacijos apie visuomenės sveikatos priežiūrą ir visuomenės sveikatos biurų veiklą pateikimą visuomenei per visuomenės informavimo priemones	Teikiama informacija visuomenei Utenos r. savivaldybės tinklalapyje, Utenos r. savivaldybės visuomenės sveikatos biuro tinklalapyje, rajoninėje spaudoje, radijo stotyje „IR“ ir „Aukštaitijos televizijoje“
3.	Valstybinė psichikos sveikatos strategijos įgyvendinimo 2008-2010 metų programa	4.Peržiūrėti esamą psichikos sveikatos priežiūros paslaugų finansavimo sistemą, diegiant mišraus finansavimo modelį (viešosios ir biudžetinės įstaigos gali būti finansuojamos iš įvairių teisėtų finansavimo šaltinių)	Finansuotas ir įgyvendintas VšĮ Utenos PSPC psichikos sveikatos centro projektas „Utenos rajono psichikos ligonių bei neįgaliųjų sveikatos gerinimas, organizuojant užimtumą, mokant naujų įgūdžių“ (finansuojama užimtumo grupės veikla), finansuotas Utenos specialiojo ugdymo ir užimtumo centro projektas „Sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymas sutrikusio intelekto asmenims (tęstinė programa)“. VšĮ Utenos PSPC pateikė paraišką finansuoti Psichikos dienos centro steigimą ES Struktūrinių fondų lėšomis.
4.	Valstybės tabako kontrolės programa	5.1.1. Kontroliuoti, kad būtų paisoma draudimo rūkyti tose vietose, kuriose pagal Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymą tai daryti draudžiama (2007-2010 m. priemonių planas)	Administracinėje komisijoje pagal ATPK 185 ¹ straipsnio 2 dalį (rūkytas neleistinose vietose) svarstyta 80 bylų, iš jų 50 – moksleivių.
5.	Valstybės alkoholio kontrolės programa	21. Įgyvendinti kartu su nevyriausybinėmis organizacijomis alkoholio, narkotikų ir tabako vartojimo prevencijos	Finansuoti ir įvykdyti projektai – Utenos vaikų socialinės paramos ir ugdymo centro „Sveikata - geriausia vaikui dovana“,

		programą mokyklose ir iširti moksleivių požiūrį į alkoholio vartojimą	Utenos Kraštonos pagrindinės mokyklos „Sveikas vaikas – laimingas vaikas“, Utenos r. Užpalių gimnazijos „Sveikos aplinkos kūrimas Užpalių gimnazijoje“.
		24. Įtraukti antialkoholinę veiklą į sveiko gyvenimo būdo programas, taip pat sveiko maisto ir sveikos mokyklos programas	Finansuoti ir įgyvendinti bendruomenių projektai, propaguojantys sveiką gyvenimo būdą (Tauragnų krašto bendruomenės „Sveikos gyvensenos ugdymas bendruomenėje“, Leliūnų seniūnijos „Kartu kurkime sveikatai palankią aplinką“.
			Administracinėje komisijoje pagal ATPK 178 straipsnio 1 ir 2 dalis (girtos pasirodymas viešojoje vietoje) svarstyta 276 bylos, iš jų 10 – moksleivių.
6.	Valstybinė vėžio profilaktikos ir kontrolės 2003-2010 metų programa	1. Vykdyti pirminę profilaktiką – organizuoti renginius, bendradarbiaujant su visuomenės informavimo priemonėmis, rengti leidinius, radijo ir televizijos laidas	Finansuotas ir įgyvendintas VšĮ „Azzara“ prevencinis projektas apie krūties vėžį „Nedelsk“. Utenos r. savivaldybės visuomenės sveikatos biuras organizavo medikų ir visuomenės susitikimus su gydytojais onkologais (prof. N. Samalavičius, gydytoja radiologė dr. R. Briedienė, VUOI konsultacinės poliklinikos vedėja gyd. Ginekologė D. Kanopienė, VUOI vėžio kontrolės ir profilaktikos skyriaus vadovė B. Aleknavičienė) ir dainininke V. Poviloniene.
		2. Vykdyti atrankinę gimdos kaklelio vėžio patikrą. Vykdyti atrankinę krūties vėžio patikrą	VšĮ Utenos PSPC vykdė Gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų, finansavimo programą. Informavimo

			<p>paslauga įvykdyta 114,49% (informuota 1517 moterų), citologinio tepinėlio paėmimo paslauga – 113,96% (1510 moterų). Vykiant atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programą informavimo paslauga suteikta 892 moterims (įvykdyta 359,68%). Priešinės liaukos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programos informavimo paslauga suteikta 1261 vyrams (įvykdyta 259,14%).</p>
7.	Valstybinė triukšmo prevencijos veikslių 2007-2013 metų programa. Programos įgyvendinimo 2009-2013 metų priemonių planas	1.1. Parengti ir patvirtinti Triukšmo prevencijos viešosiose vietose taisykles	Taisyklės buvo patvirtintos 2008 m.. Priimtas Utenos r. savivaldybės tarybos 2009 m. gegužės 28 d. sprendimas Nr. TS-187 „Dėl Utenos rajono triukšmo prevencijos 2009-2013 metų veikslių plano patvirtinimo“.
		2.2. Nustatyti mokylų, ligoninių, gyvenamųjų namų teritorijas, kuriose pagal triukšmo strateginio kartografavimo rezultatus viršijami triukšmo ribiniai dydžiai	Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. sausio 29 d. sprendimu Nr. TS-1 patvirtinta Utenos rajono savivaldybės aplinkos monitoringo 2009-2014 m. programa, kurioje numatyta minėtų objektų triukšmo stebėseną.
		2.7. Vykdyti triukšmo stebėseną (monitoringą) nustatytose tyliosiose zonose	
			Administracinėje komisijoje pagal ATPK 183 straipsnio 1 ir 2 dalis (viešosios rimties trikdymas, triukšmas) svarstytos 26 bylos, iš jų 10 – moksleivių.
8.	Valstybinė maisto ir mitybos strategija ir jos įgyvendinimo priemonių 2003-2010 metų planas	1.4. Aprūpinti gyventojus geros kokybės ir saugiu geriamuoju vandeniu	Buvo vykdomas Neries upės baseino investicinės programos I etapas. Utenos mieste buvo įrengta 14,83 km vandentiekio ir nuotekų tinklų ir įvadų.
9.	Vaikų sveikatos stiprinimo	2.1. Organizuoti	Utenos r. savivaldybės

	2008-2012 metų programa	savivaldybių administracijų darbuotojams, mokytojams ir kitiems su vaikais ir mokiniais dirbantiems specialistams kvalifikacijos tobulinimo seminarus vaikų sveikatos stiprinimo klausimais	visuomenės sveikatos biuro darbuotojos dalyvavo kvalifikacijos kėlimo renginiuose.
10.	Valstybinė lytiškai plintančių infekcijų profilaktikos ir kontrolės 2006-2009 metų programa	1.3. Rengti mokyklose paskaitas, diskusijas, konkursus apie lytiškai plintančių infekcijų profilaktiką	Utenos r. visuomenės sveikatos biuras organizavo diskusijas vyresniųjų klasių moksleiviams lytiškumo, lytiškai plintančių infekcijų prevencijos klausimais.

Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biure pradėjo dirbti visi specialistai, kurių pareigybės privalomos vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. lapkričio 15 d. įsakymo Nr. V-918 reikalavimais. Nuo 2009 m. sausio 1 d. biure įsteigus mokinių visuomenės sveikatos priežiūros specialistų etatus, pagerėjo jų veiklos organizavimas, žymiai išsiplėtė veikla.

Vadovaudamasi Utenos rajono savivaldybės tarybos 2009 m. gegužės 28 d. sprendimu Nr. TS-188 patvirtinta Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos priežiūros 2009-2013 metų strategija, Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro direktorė 2009 metais patvirtino dvi programas:

- Utenos rajono gyventojų mitybos įpročių gerinimo 2009-2013 metų programa (2009 m. spalio 20 d. įsakymas Nr. Į-67),
- Utenos rajono gyventojų fizinio aktyvumo skatinimo 2009-2013 metų programa (2009 m. spalio 27 d. įsakymas Nr. Į-68).

Įgyvendinant šias programas, buvo atlikti atrankiniai mokyklinio amžiaus vaikų ir suaugusiųjų gyvensenos, vaikų maitinimo kokybės tyrimai, įgyvendintas sveikatos ugdymo modulis „Pertraukos – darbingumo palaikymo metas“, organizuoti įvairūs renginiai-konkursai.

Apibendrinant galima teigti:

- Utenos rajono savivaldybės taryba priėmė svarbių sprendimų, o Utenos rajono savivaldybės administracijos direktorius įsakymų, reglamentuojančių sveikatos priežiūros veiklą rajone.

- Savivaldybės administracija sėkmingai įgyvendino Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiąją 2009 metų programą.
- Utenos rajono savivaldybėje 2009 metais vykdyta 10 valstybinių visuomenės sveikatos programų ir strategijų.
- Įkūrus Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biurą, suaktyvėjo visuomenės sveikatos priežiūra Utenos rajone. Nuo 2009 m. sausio 1 d. biure įsteigus mokinių visuomenės sveikatos priežiūros specialistų etatus, pagerėjo jų veiklos organizavimas, žymiai išsiplėtė veikla.

III. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Utenos rajone daugėja pagyvenusių žmonių, todėl daugėja socialinių problemų, didėja sveikatos priežiūros paslaugų poreikis.
2. Atsižvelgiant į sergamumo Utenos rajone rodiklius, atkreiptinas dėmesys į kvėpavimo ir kraujotakos sistemų ligų, šizofrenijos, priklausomybės ligų, tuberkuliozės, sifilio bei vaikų regos sutrikimų ir laikysenos sutrikimų prevenciją.
3. Daugiausia Utenos rajono gyventojų miršta nuo kraujotakos sistemos ligų ir piktybinių navikų, todėl ypač svarbu užtikrinti šių susirgimų kontrolę: prevenciją, ankstyvąją diagnostiką bei gydymą.
4. Svarbus gyventojų saviugdą skatinimas sveikos mitybos ir fizinio aktyvumo srityse.
5. 2009 m. Utenos rajono savivaldybės taryba ir Utenos rajono savivaldybės administracijos direktorius patvirtino teisės aktus, reglamentuojančius savivaldybės vykdomas visuomenės sveikatos priežiūros funkcijas
6. Įkūrus Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biurą, suaktyvėjo visuomenės sveikatos priežiūra Utenos rajone. Nuo 2009 m. sausio 1 d. biure įsteigus mokinių visuomenės sveikatos priežiūros specialistų etatus, pagerėjo jų veiklos organizavimas, žymiai išsiplėtė veikla.
7. Utenos rajone sėkmingai įgyvendinamos gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio, priešinės liaukos vėžio ankstyvosios diagnostikos, asmenų, priskirtų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programos.
8. Įgyvendinant Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2009-2011 metų programą, Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras laiku surinko 87 proc. šioje programoje nurodytų vertinimo rodiklių.
9. Kadangi efektyvių poveikio priemonių sukūrimas nepriklauso stebėsenos sričiai, siūlome vykdyti minėtų ligų prevenciją, keisti ir gerinti gyventojų gyvenimo ypatumus, įpročius sveikatos srityje, atsižvelgiant į skirtą finansavimą.